

der 1. Renaissancephase, horizontal kreuzstrichschraffiert – hypothetisches Mauerwerk der 1. Renaissancephase, diagonal schraffiert – Mauerwerk der 2. Renaissancephase, punktiert – spätklassisches Mauerwerk, ohne Schraffur – Mauerwerk des 19. und 20. Jh. 1 – Halle, 2 – schwarze Küche, 3 – Hauptzimmer, 4 – kleines Zimmer.

Abb. 7: Znojmo, Zelenářská G. Nr. 5, Grundriss vom Obergeschoß. Diagonal kreuzstrichschraffiert – hypothetisch gotisches Mauerwerk, horizontal kreuzschraffiert – Mauerwerk der 1. Renaissancephase, punktiert – hypothetisch spätklassisches Mauerwerk, ohne Schraffur – Mauerwerk des 19. und 20. Jahrhunderts.

Abb. 8: Znojmo, Zelenářská G. Nr. 5, Grundriss vom Erdgeschoß (nach V. Dražan. Archiv des SPÜ - Staatlichen Denkmalpflegeinstituts in Brünn).

Abb. 9: Znojmo, Zelenářská G. Nr. 5. Rauchfangabschluss über der Plattform im Satteldachraum (Foto D. Černoušková).

Abb. 10: Vergleich der Jahrringreihe des Balkens aus dem Keller des Hauses Zelenářská G. Nr. 5 mit der summarischen Reihe der Deckenbalken im 1. Stockwerk des Hauses Zelenářská G. Nr. 15. Bemerkenswert ist die Übereinstimmung beider Reihen nicht nur im kurzzeitigen Schwanken, sondern auch in zwischen- und langfristigen Trends. (Zeichnung J. Kyncl)

(Übersetzung J. Noll)

DOMY ČP. 30 A ČP. 31 NA NÁMĚSTÍ VE VYŠŠÍM BRODĚ

FRANTIŠEK KAŠIČKA

Dva sousední měšťanské domy na východním boku dolní třetiny vyšebrodského náměstí (okr. Český Krumlov) reprezentují již jeden z mála dochovaných fragmentů historické podoby tohoto jihočeského pohraničního městečka. Zpusťlý stav obou objektů volal po neodkladném konsolidačním zásahu a opětovém zprovoznění, pro jejichž přípravu byl zadán v r. 1997 povrchový stavebně historický průzkum. Jak se dodatečně ukazuje, stavební stav domu čp. 30 byl již patrně natolik neudržitelný, že se do dnešní doby dochovala v podstatě pouze štítová zeď stavení do náměstí a část navazujících konstrukcí. Stavebně historický průzkum získal tak vlastně charakter archivní dokumentace zanikající památky.¹⁾

Průčelní kulisy obou domů směrem k náměstí se od sebe radikálně liší. Zatímco čelo levého domu čp. 30 přiznává nad přízemím svou hloubkově orientovanou hmotu trojúhelným ští-

tem se strmou polovalbou, průčelí sousedního domu čp. 31 předstírá dvoupatrovou řadovou zástavbu. Ve skutečnosti však štítová kulisa pouze maskuje podobnou, hloubkově probíhající sedlovou střechu. Průčelí domu čp. 30 do náměstí členily v úrovni přízemí lesenové rámce, vpravo se dvěma olištovanými okny a s podobnými okny v horním štítu.

Levý rámeček průčelí vyplňuje vjezdový portál s půlkruhovým záklenkem, sestavený částečně druhotně ze žulových článků gotického charakteru - s okosenou hranou a šikmo dolů seříznutými výběhy. Druhotnému sestavení prvků - zřejmě jen jejich svislých ostění - svědčí nestejná výška výběhů okosení. Levý pateční kvádr portálu s níže umístěným výběhem byl podložen plochou kamennou deskou, pravá patka byla naopak podvléknuta patníčkem a výběh okosení proto nalézáme téměř o půl metru výše. Žulové ostění portálu bylo pravděpodobně původně natřeno červenavou lazurou, přes kterou byla později natažena omítka, tvořící kolem otvoru olištované rámování. Dvoukřídlá vrata v portálu souzní s poslední úpravou průčelí v 19. století - člení je vodorovná prkénka, doplněná v záklenku motivem „slunce“. Hrubší omítka mezi vjezdem a lesenovým rámcem byla vlevo nahoře porušena, a umožnila tak zaznamenat spodní napekovanou hladkou omítkovou vrstvu, zdobenou zde fragmentem nástěnné malby. Z malby bylo zřetelné jakési šedavé, šikmo nakloněné a pravouhle ukončené břevno a dále dvojice cihlové červených bobulí. Průčelí pocházející patrně ve svém parteru nejpozději z 1. poloviny 16. století nese dnes výraz klasicistní. Dispozice přízemí za průčelní zdí představuje hloubkový dvojtakt, s průjezdem na dvůr v traktu levém. Pravý trakt obsahuje třídlnou skladbu se dvěma většími prostory, oddělenými středním dílem se sínkou a s bývalou černou kuchyní. Jistotu zvláštností, svědčící o dodatečných stavebních změnách v domě, je nálevkovitě se rozvírající půdorys průjezdu, kde se vozový provoz zjevně vyhýbal sestupu do sklípku pod zadním di-

Obr. 1: Vyšší Brod (okr. Český Krumlov), výsek z tzv. indikační skici z r. 1827 s označením domů čp. 30 a 31 (černě).

lem tohoto prostoru. Situace sklípku proti vjezdovému portálu je dosti neobvyklá, jeho pravidelný obdélný půdorys navazuje na směr přední části střední hloubkové zdi dvoutraktové dispozice domu. Dodatečně byl sklep překryt omítnutou valenou klenbou z lomového kamene, orientovanou souběžně s osou průjezdu. Klenbu vykrajují dvě dvojice styčných trojúhelných výsečí, vybíhající z hran polopilířů, přizděných uprostřed starších podélných stěn. V další stavební fázi došlo k posunutí sestupu do sklepa mimo trasu průjezdné komunikace na dvůr - v klenbě nad otvorem ke schodišti byla dodatečně odsekána segmentová výseč a podél ní vložen další polopilíř. V čele sklepa hleděla směrem ke dvoru původně dvě okénka, jižní z nich bylo později zavaleno. Pod tímto okénkem se nalézá vodní nádrž, překrytá kamennou deskou, vykrojenou na podélné straně půlkruhem. V době průzkumu byla na hliněné podlaze sklepa pohozena ještě další rozměrná nádrž, zhotovená z jediného žulového kvádrů.

Prostor průjezdu si v době průzkumu dosud z převážné části zachoval dřevěný trámový podhled s fošnovým záklopem, jednotlivé trámy měly okosené hrany. Po žebříkovém schodišti do podkrovní se dvěma světničkami při náměstí zůstal však jen otisk na severní hraniční zdi. Tato zeď byla vyzděna z drobnějšího lomového kamene na hliněné pojivo. Příznačným dojmem působí výdlažba předního dílu průjezdu, sestavená z rozměrných nepravidelných kamenných desek s vysekanými rýhami.

Obdélná světnice vedle průjezdu se dvěma okénky k náměstí měla naposledy dřevěnou podlahu a rovný omítnutý podhled, v době průzkumu již zřícený. Zbytky omítek s několika vrstvami nátěrů kolem kapes ve střední zdi však dokládají, že i zde tvořily původně podhled viditelné stropní trámy. Hraniční zeď k čp. 31 (o síle asi 60 cm) byla zděna z lomového kamene na hubenou hliněnou maltu. Na vápennou maltu byly zde pouze vyklenuty cihelné pasy nad dvěma nikami, z nichž zadní byla dodatečně v lici zazděna. V navazujícím středním dílu jižního traktu budovy vedle okénko k průjezdu a do černé kuchyně naproti - kamenný pravoúhlý portálek, zasunutý do úzké niky pod polovičním segmentovým záklenkem. Černá kuchyně, v době průzkumu zčásti zasypaná, představovala pravidelný obdélný prostor (220 × 310 cm), obezděný cca 60 cm silnou zdí z lomového kamene, překlenutý zčásti valenou klenbou a zčásti otevřený do pobořeného pravoúhlého sopouchu. Bývalá zadní komora, v době průzkumu již bez stropu, měla v době průzkumu z podstatné míry zhroutilou i svou kamennou boční hraniční zeď s domem čp. 31. Z dvorního průčelí zbýval v celistvosti pouze pravoúhlý vjezd do průjezdu (překrytý trámčovými překlady a u patek chráněný patníčky) a vedle zazděné okénko do průjezdu s cihelným segmentovým záklenkem. Nejvýrazněji se však z dvorního průčelí předního

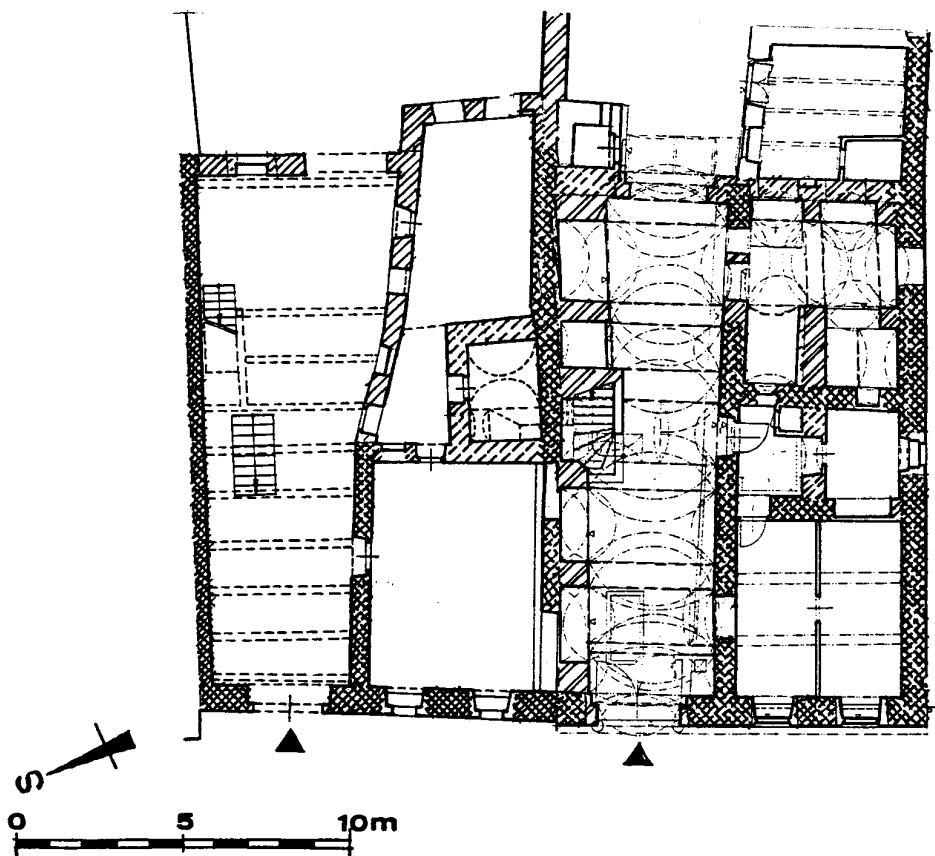
Obr. 2: Vyšší Brod. Průčelí domu čp. 30 a části domu čp. 31 k náměstí (stav r. 1997).

stavení uplatňoval trojúhelný štít, svisle bedněný širokými pokroucenými prkny, vykrajovanými ve 2 řadách čtyřlísty.

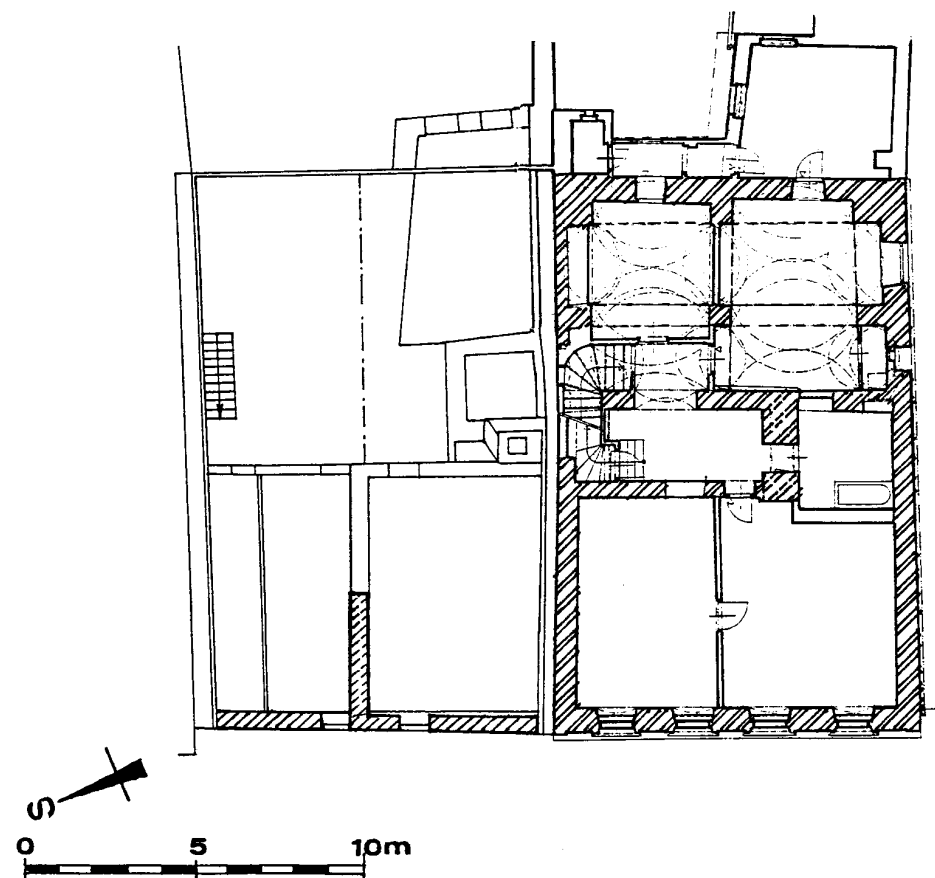
Na východě uzavírá nádvoří novodobá průjezdná stodola, dosud však zděná převážně z lomového kamene a s překlady nad okénky z rozměrných kamenných desek. Do jižní třetiny stodoly byl zřejmě dodatečně vložen chlév, v době průzkumu s propadlými placovými nebo pruskými klenbami mezi půleliptickými pasy. Na chlév navazovalo torzo krátkého dvorního křídla, které bylo původně dvou-podlažní a polodřevěné, s druhotně použitými tesanými prvky ve svém lomovém zdivu.

Fyzický stav sousedního domu čp. 31 byl poněkud lepší. Do náměstí prezentuje dům zmiňovaná dvoupatrová kulisa s trojúhelným štítkem nad hlavní římsou. Toto čtyřosé průčelí pozdně klasicistního charakteru svírají na bocích v úrovni obou pater štíhlé pilastry, propojené mezi sebou kordonovou římsou nad přízemím a bohatě profilovanou římsou hlavní. Přízemí pokrývá kvádrová rustika, vjezdový portál v levé ose průčelí je včetně půleliptického záklenku orámován výraznější omítkovou bosáží s klenákem u vrcholu. V podhledu záklenku zůstaly zřetelné staré nátěrové vrstvy průčelí (narůžovělá a tmavý okr). V úrovni soklu byly k ostění přisazeny kamenné kuželové patníčky, dvoukřídla vrata členily pravoúhle vykrajované výplně lemované profilovanou lištou. Na rozdíl od přízemí jsou patra řešena zcela pravidelně - okna v 1. patře lemují svislé pásy s volutovými konzolkami, které podpírají odsazenou nadokenní římsu, parapetní výplně zvýrazňují vložená zrcátka. Okna v úrovni 2. patra - na bocích slepá a uprostřed otevřená do podkrovní - kryjí žaluzie, jejich rámování je obdobné, pouze parapetní výplně chybí - konce podokenních říms podpírají volutové konzolky a klenáček v nadpraží nahrazuje vpadlý kroužek. Boční pilastry v patrech průčelní kulisy nesou kompozitní hlavice s mušlemi a jejich dřívky prolamují protáhlá vpadlá zrcátka (se stopami staršího tmavě okrového nátěru). Korunu hlavní římsy kryjí novodobé prefabrikované desky se skrojenými hranami, štítek nad ní vrcholí volutovou akroterii.

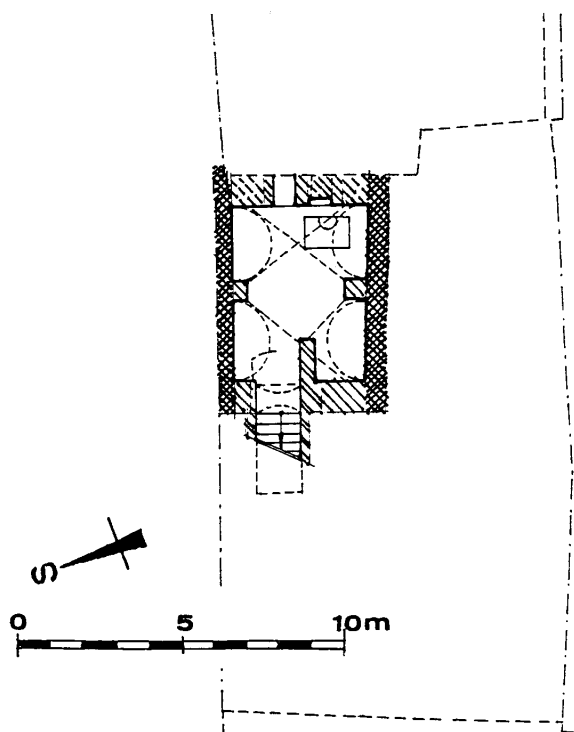
Přes zásadní rozdíly v podobě fasád obou domů je dispoziční rozvrh jejich přízemí svým charakterem i proporcemi téměř totožný. Průjezd v levém hloubkovém traktu překrývá dnes pět polí českých placek oddělených půlleiptickými pasy. Absenci vlastní hraniční zdi k sousední parcele domu čp. 30 nahrazuje zde sled polopiliřů, mezi něž byly vloženy široké, převážně půlkruhové pasy. Do třetí niky bylo dodatečně vsunuto schodiště do 1. patra, kvůli kterému byla zčásti upravena přilehlá část klenby průjezdu. Polopiliře byly vyzděny z lomového kamene a z větších kamenných desek na hubenou žlutou maltu, současně nasazené cihelné meziklenební pasy - na maltu s výraznějším obsahem vápna. K rozsáhlé klasicistní přestavbě, která přinesla nástavbu 1. patra, dnešní průčelí a klenutý průjezd, patřilo zřejmě původně i honosnější schodiště, vložené do dvorního prostoru pravého hloubkového traktu. Zbývá z něho síň zaklenutá dvojicí českých placek mezi dělicími pasy a segmentově podklenutí zrušeného schodišťového ramene. V rámci uvedených klasicistních zásahů byla upravena i sousední předsíňka s černou kuchyní, s nově vloženým komínem (dnes s rovnými omítnutými podhledy). Zbývající prostor - čelní světnice jižního traktu, předělená novodobou příčkou - je dnes také pod rovným omítnutým podhledem, který nesou dva omítnuté příčné průvlaky. Jedná se o částečně obedněné dřevěné trámce, profilované na hranách obloukem mezi dvěma výžlabky. Výběhy této profilace a případně další výzdobné prvky stropní konstrukce prozatím ukrývají dnešní omítkové vrstvy. Jako podbití rovných dílů stropu byly zde druhotně použity starší fošny. Podsklepení domu nebylo v době průzkumu známo. Nějaký podzemní prostor nebo vstup do sklepa však zřejmě zakrývá dřevěný rám, uložený ve špalíkové dlažbě za vjezdem od náměstí. Je vyplněn fošnami (nebo povaly), které při poklepu duní.

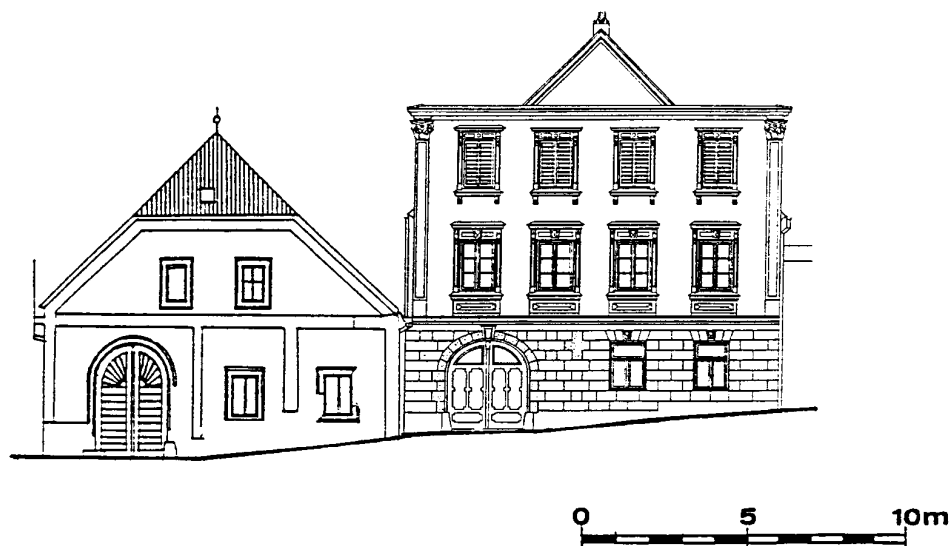
Obr. 3: Vyšší Brod, půdorys přízemí domů čp. 30 a 31 ve stavebně historické analýze. Společná legenda k analytickým plánům: mřížky značí zdivo pozdě gotické, šikmá šrafování - barokní, šikmé dvojčáry - klasicistní, mladší konstrukce ponechány bílé. Přerušované pojednání označuje zařízení hypotetické (kresba autor, 2000).

Obr. 4: Vyšší Brod, půdorys 1. patra domů čp. 30 a 31.

Obr. 5: Vyšší Brod, půdorys sklepa domu čp. 30.

Obr. 6: Vyšší Brod, průčelí domů čp. 30 a 31.

Na rozdíl od přízemí tvoří kostru 1. patra příčný trojtrakt, jehož dvorní díl, deformovaný dnešním schodištěm a vloženými příčkami, obsahoval rozlehlou síň, zaklenutou čtyřmi poli českých placek na střední čtverhranný pilíř. Ostatní prostory zůstaly plochostropé, včetně horní černé kuchyně půdorysně vázané na kuchyni dolní. Klasicistní vaznicový krov má hrany pásků u sloupků ozdobně vykrajované, prvky jsou tesařsky opracovány a spojovány dřevěnými klíny. Podobně jako u sousedního domu odděluje dvůr od zadní svažité zahrady příčná stodola mladšího původu, na niž navazuje užší hospodářské křídlo, prodloužené dodatečně až k hlavní budově a opatřené pravoúhlými žulovými portálky.

K městečku v blízkosti proslulého cisterciáckého kláštera se dochovalo jen velmi málo pramenů, k jeho počátkům

nejsou prameny žádné. Již název lokality připomíná, že se v místě nacházel brod, položený nejvýše proti toku Vltavy. Frekventovaný byl patrně ještě před počátkem kolonizace zdejšího hvozdu, který je kladen do období kolem r. 1200. R. 1259 zde již existovalo nehrazené „oppidum“, které získal nově zakládaný klášter od Voka z Rožmberka. Z dochovaného půdorysu Vyššího Brodu je zřejmé, že se bezpochyby od počátku jednalo o osadu, jejíž páteří byl úsek staré dálkové cesty nad brodem, vřetenovitě se rozšiřující do protáhlé svažité návsi s nepravidelným průběhem obvodových front. Do půdorysného organismu osady byl, jak se zdá, dodatečně vložen raně gotický farní kostel sv. Bartoloměje, budovaný současně s klášteřem, na částečně pravidelné parcely jednotlivých usedlostí kolem návsi navazovaly příslušné plužiny. V předhusitské době byla osada tržním centrem dosti rozsáhlého klášterního panství. Za husitských válek byl klášter dvakrát dobýván a vypálen - jak obléhatelé naložili s blízkou otevřenou osadou, není blíže známo. Na sklonku pozdní gotiky - r. 1528 - byla obec povýšena na městečko, podle anonymního zpracování dějin Vyššího Brodu v městské pamětní knize z r. 1878 měly jej v letech 1530 a 1569 zachvátit požáry neznámého rozsahu. Častými požáry trpělo městečko až do 19. století. Přístupné archivní doklady nepřinesly ani konkrétní zprávy ke starším stavebním proměnám obou objektů čp. 30 a 31. Není pochyb o tom, že zástavba jejich pravidelných parcel

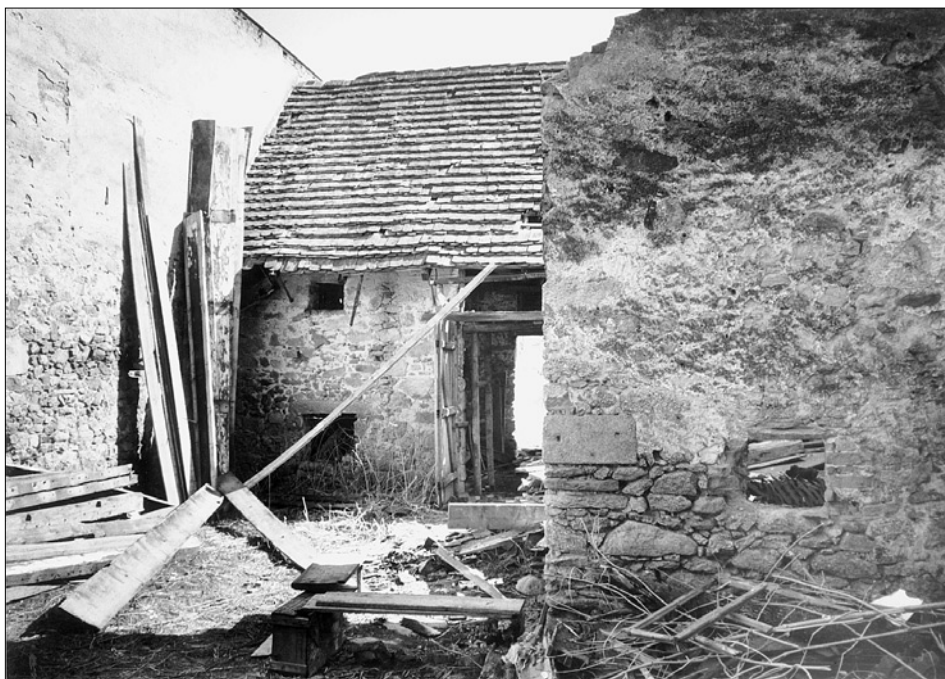
v tržním centru klášterního panství, široká cca 11 m, má svůj původ hluboko ve středověku. Bez archeologických výzkumů nutno předpokládat, že se asi původně jednalo o převážně dřevěné konstrukce, vyměňované po častých požárech. Zdá se, že až pozdní gotika a renesance přinesly výrazný nástup prosperity a přestaveb jihočeských městeček v oblasti rožmberského dominia. Do tohoto období, možná v souvislosti s nějakým předchozím požárem, je nutno patrně klást pozdně gotickou kamennou výstavbu nejméně přední části domu čp. 30 již v celé šířce dnešní parcely. Nasvědčuje tomu zřetelně dochovaný go-

tický vjezdový portál průjezdu, od počátku snad opatřený červeným nátěrem. Vedle průčelní zdi musely být v této fázi kamenné i boční hraniční zdi objektu a zeď střední. Neobvyklá poloha sklepa s pramenem vody v ose vjezdového portálu vede bez archeologických výzkumů také k předpokladu, že prostor mohl být dohlouben mezi staršími zdmi dodatečně a poté si vynutil pro umožnění vjezdu na dvůr vychýlení zadního dílu střední hloubkové zdi. Došlo k tomu snad až ve dlouhém období baroka, současně s vložením kleneb do zmiňovaného sklepa. V tomto období, kdy tu někdy po r. 1717 začala hospodařit první generace hrnčírů a kamnářů Lachenwitzerů,²⁾ vznikla asi i potřeba prodloužit jižní trakt o 1,5 m hlouběji do dvora.

V období klasicismu došlo k poslední větší úpravě uliční fasády, vyhrazení části přízemí dilenskému provozu ved-

Obr. 7: Vyšší Brod. Prostředí dvora a dvorní průčelí domu čp. 30 s bedněným štítem v r. 1997.

Obr. 8: Vyšší Brod, čp. 30, pohled do dvora od přední budovy, čelo dvorního křídla s druhotně zazděným tesaným kvádrem, v pozadí průjezdná stodola z r. 1881 (stav r. 1997).

lo záhy i k využití čelního dílu podkroví pro bydlení, takže se dům k r. 1827 označuje jako jednopatrový.³⁾ Současné obhospodařování polí, louky a sadu, patřících k domu, a chov domácího zvířectva předpokládaly od počátku pomocná hospodářská stavení. Opravný zásah do katastrální mapy z r. 1827 připomíná výstavbu nové stodoly, posunuté o několik metrů blíže k přední budově, když staré hospodářské objekty předtím na počátku r. 1881 vyhořely.⁴⁾

Snad jen poněkud mladší je zděná podoba sousedního domu čp. 31, lze-li tak hypoteticky soudit ze skutečnosti, že vzhledem k domu čp. 30 postrádá vlastní hraniční zeď. To ovšem nevylučuje jeho vznik rovněž již během pozdní gotiky, před požárem města r. 1530.⁵⁾ K témuž roku je znám

podle dnes již nezvěstných pramenů první známý majitel domu Johan Schuster (asi skutečně švec). Řada dalších požárů v městečku (v r. 1569, 1690, 1700) mohla vést k dílčím úpravám a k výměnám dřevěných konstrukcí. Základní půdorysné schéma hloubkového dvojtraktu s průjezdem vedle trojdílného traktu jižního působí však dojmem jednorázově vzniklého organismu. Přestože prozatím neznáme nějaký starší datovací článek, dovolujeme si předpokládat, že dům je ve svém jádru zachován nejpozději také z raného 16. století a že další stavební fáze se tu až do 19. století uplatnily jen sporadicky. Upřesnění počátků objektu a jeho staršího stavebního vývoje mohou i zde přinést některé sondy pod omítku v přízemí, větší obnažení stropních trámů v přední světnici, dále tak zpřístupnění případného sklípku v průjezdu, a další hlubší průzkumy. Zpráva z r. 1827, kdy zde hospodařil domkář Tomáš Schacherl, udává, že dům byl dosud přízemní.⁶⁾ Významná pozdně klasicistní přestavba následovala s největší pravděpodobností až po roce 1836, kdy dům koupil Josef Mhlbach a do r. 1853, kdy jej dědí rodina jeho nevlastní dcery a za několik let prodává za téměř dvojnásobek ceny kupní.⁷⁾ Přestavba dala domu dnešní iluzivní dvoupatrovou tvář k náměstí, kryjící nástavbu 1. patra, pro niž byl podél hraniční zdi domu čp. 30 vybudován arkádový most a takto zúžený průjezd zaklenut sérií českých placek. České placeky doplnily rovněž již zmiňovaný nově řešený a dnes již neexistu-

jící schodišťový prostor v zadním dílu jižního traktu a prostornou síň v 1. patře. Některé detaily průčelí do náměstí by mohly svědčit tomu, že úpravy domu se vlekly i po polovině minulého století. Požáru ve dvoře domu čp. 30 počátkem r. 1880 padla za oběť dvorní zástavba druhého domu - a po něm následovala i zde rozsáhlá obnova.

Výsledky stavebně historického průzkumu domů čp. 30 a 31 dovolují pravděpodobně zčásti rekonstruovat představy pozdně středověké podoby zástavby městečka v období jeho rostoucí prosperity. Zjišťujeme, že oba domy současně reprezentují zajímavý příklad transformace zemědělské usedlosti na řadový maloměstský dům, který má středověké kořeny a lze jej jen obtížně porovnávat se skla-

debně i výrazově bohatšími příklady gotického domu starších hrozených měst. U obou domů zůstává nadále zřetelné trojdílné uspořádání hloubkově orientovaného domu zemědělské usedlosti, obsahující za sebou obytnou světnici, síň s černou kuchyní a zadní komoru. Volný průjezd na zadní dvůr s boční stájí a zadní průjezdnou stodolou nahradil v tomto prostředí průjezd krytý, zřejmě převážně pod dřevěným trámovým stropem. Takto získaný rozměrný prostor, tvořící nyní druhý hloubkový trakt zástavby parcely, nahrazuje v prostředí venkovského městečka funkci vstupní síně středověkého městského domu, zastupující i místo výroby a případně i prodeje. Dispoziční rozvrh středověkého původu použitý u obou vyšebrodských objektů nelze jistě ztotožňovat s tzv. průjezdovým typem domu, který se uplatnil jen výjimečně a vznikl často až dodatečným předělením síně. Tvoří zřejmě samostatný typ uplatňovaný spíše asi u přízemní středověké zástavby užších parcel a sloužící smíšenému zemědělsko řemeslnému provozu.

Kromě podrobnějšího poznání charakteru a stavebních proměn přinesl stavebně historický průzkum domů čp. 30 a 31 - jako ostatně většina podobných průzkumů - i podklady k jejich optimální renovaci. V případě domu čp. 30 představuje bohužel i dokumentaci historických konstrukcí a prvků, dnes již neexistujících.

Obr. 9: Vyšší Brod, čp. 30, stav dvorního dílu hraniční zdi k sousednímu domu čp. 31 v r. 1997 (s přizděnou sousední arkádou).

Obr. 10: Vyšší Brod, dům čp. 31, detail průčelí do náměstí (2. patro).

POZNÁMKY

- 1) Stavebně historický průzkum domu čp. 30 ve Vyším Brodě byl prováděn v dubnu r. 1997 a čp. 31 v červenci téhož roku. (Zpracovatel F. Kašíčka, archivní prameny L. Lancinger).
- 2) Majetkové převody obou domů sestavil L. Lancinger studiem fondů Tezeziánského katastru (kartón 173, inv. č. 684. Fasse panství Kláštera ve Vyším Brodě) a v Pozemkových knihách z Archivu města Vyšího Brodu (SOKA v Českém Krumlově).
- 3) Stabilní katastr, Bu 108, Protokol stavebních parcel městečka Vyšího Brodu, 1 827, č. 95.
- 4) Podle protokolu z r. 1880 povolena Adalbertu Heiderovi opětá výstavba po demolici ohořelých zdí (podle plánů zed. mistra A. Dobusche, 1 : 100, půdorys, pohled a krov, archiv města Vyšího Brodu (SOKA Český Krumlov).
- 5) Velké požáry v r. 1530 a 1569 neznámého rozsahu uvádí pamětní kniha měst z r. 1978 (bez udání pramenů).
- 6) Protokol stavebních parcel stabilního katastru městečka Vyšího Bro-

du z r. 1827 (Bu 108, č. 96).

- 7) SOKA v Českém Krumlově, Archiv města Vyšího Brodu, kn. 30b, s. 356 - 360 - zjištění PhDr. L. Lancinger.

Literatura

- Bernau B., Brod Vyší, Ottův slovník naučný (OSN), IV., s. 753.
 Sedláček A., Místopisný slovník historický Království českého, Praha 1903, s. 996.
 Cechner A., Soutis památek historických a uměleckých v politickém okrese kaplickém, Praha 1921, s. 312.
 Pavel J., Vyší Brod, Vyší Brod 1932.
 Poche E. a kol., Umělecké památky Čech, 4, 1982, s. 310.
 Muk J., Pozdně gotický městský dům v Čechách, Zprávy památkové péče, roč. 59, 10/1999, s. 333.

Obr. 11: Vyšší Brod, dům čp. 31, dvorní průčelí hlavní budovy (všechny snímky autor).

HÄUSER KONSKR. - NR. 30 UND 41 AUF DEM PLATZ IN VYŠŠÍ BROD/HOHENFURT

Vyšší Brod/Hohenfurt in der Nähe des berühmten Zisterzienserklosters wurde auf einem alten frequentierten Fernweg über der Moldaufurt gegründet. Aus dem erhaltenen Grundriss des Städtchens ist bis heute merklich, dass sein Rückgrat ein Abschnitt dieses Weges bildete, der sich in einen gedehnten abfallenden Platz mit einem unregelmäßigen Verlauf der Umfangsfronten erweiterte. In der vorhussitischen Zeit war die Gemeinde ein Marktzentrum der ausgedehnten Klosterherrschaft, im Laufe der Hussitenkriege wurde das Kloster zweimal erobert und niedergebrannt – von dem Schicksal der Gemeinde in der Zeit ist nichts Näheres bekannt. Im Jahre 1528 wurde die Gemeinde zu einer Stadt erhoben und wahrscheinlich erst in dieser Zeit der Spätgotik wurden hier die hölzernen Konstruktionen durch gemauerte Objekte nach und nach ersetzt. Unter die wenigen erhaltenen Fragmente der historischen Gestalt der Stadt gehören zwei Nachbarhäuser Konskr.-Nr. 30 und 31 auf der Ostseite des Platzes, mit der charakteristischen tiefen Zweittraktdisposition. Den linken Trakt bildete ein verhältnismäßig geräumiger Hausflur, der rechte Trakt hatte eine dreiteilige Zusammensetzung mit einem Stübchen und der schwarzen Küche in der Mitte. Dem spätgotischen Ursprung des Hauses entspricht das erhaltene gotische spitzbogige Einfahrtsportal, vom Anfang an mit einem roten Anstrich versehen. Die ungewohnte Lage des Kellers mit einer Wasserquelle in der Achse des Portals führt zu der Voraussetzung, dass er nachträglich ausgeschachtet werden konnte. Das Haus ist erdgeschossig geblieben, mit vorwiegend Balkendecken. In der Zeit des Klassizismus kam zu der letzten Herrichtung der Straßenfassade mit dem dreieckigen Giebel und dem steilen Halbwaln und zu der Herstellung des Dachbodens in einem Teil des Dachstuhls. Das Nachbarhaus Konskr.-Nr. 31 entbehrt der eigenen Grenzmauer und ist wahrscheinlich etwas jünger, wenngleich vielleicht auch noch aus der Zeit vor dem Stadtbrand im Jahre 1530. Weitere Baueingriffe sind hier bis zum 19. Jahrhundert nur sporadisch zur Geltung gekommen. Der bedeutsame Umbau irgendwann zwischen den Jahren 1836 – 1853 hat dem Haus vor allem die heutige illusionistische zweistöckige Stirnwand, die den neuen Aufbau des 1. Stockes deckt, gegeben und nach innen wurden Platzgewölbe eingebaut. Beide Häuser repräsentieren ein Beispiel einer noch mittelalterlich orientierten Transformation des dreiteiligen, tief orientierten Anwesens zu einem kleinstädtischen Reihenhauses, das dem gemischten landwirtschaftlich-handwerklichen Betrieb weiterhin dient.

ABBILDUNGEN

Abb. 1: Vyšší Brod/Hohenfurt – Ausschnitt aus der sog. indikativischen Skizze aus dem Jahre 1827 mit der Bezeichnung der Häuser Konskr. - Nr.

30 und 31 (schwarz).

Abb. 2: Vyšší Brod/Hohenfurt. Die Stirnwand des Hauses Konskr. - Nr. 30 und eines Teiles des Hauses Konskr. - Nr. 31 gegen den Platz (Zustand im Jahre 1997).

Abb. 3: Vyšší Brod/Hohenfurt – Grundriss der Erdgeschosse der Häuser Konskr. - Nr. 30 und 31 in der baugeschichtlichen Analyse.

Abb. 4: Vyšší Brod/Hohenfurt – Grundriss des 1. Stockes der Häuser Konskr. - Nr. 30 und 31.

Abb. 5: Vyšší Brod/Hohenfurt – Grundriss des Kellers des Hauses Konskr. - Nr. 30.

Abb. 6: Vyšší Brod/Hohenfurt – Stirnwände der Häuser Konskr. - Nr. 30 und 31. Gemeinsame Legende zu den analytischen Plänen:

Das Gitterwerk bezeichnet das spätgotische Mauerwerk, schräge Schraffur – barockes, schräge Doppellinien – klassizistisches, jüngere Konstruktionen sind weiß geblieben. Unterbrochene Bezeichnung bedeutet hypothetische Einreihung.

Abb. 7: Vyšší Brod/Hohenfurt. Der Innenhof und die Hofstirnwand des Hauses Konskr. - Nr. 30 mit dem verschlagenen Giebel im Jahre 1997.

Abb. 8: Vyšší Brod/Hohenfurt. Das Haus Konskr. - Nr. 30, Blick in den Hof von dem vorderen Gebäude, die Frontseite des Hofflügels mit einem sekundär eingemauerten gehauenen Quader, im Hintergrund eine Durchgangsscheune aus dem J. 1881 (Zustand im J. 1997).

Abb. 9: Vyšší Brod/Hohenfurt. Das Haus Konskr. - Nr. 30, der Zustand des Hofteiles der Grenzmauer zu dem Nachbarhaus bei der Konskr.-Nr. 31 im J. 1997 (mit der anliegenden Arkade).

Abb. 10: Vyšší Brod/Hohenfurt. Das Haus Konskr. - Nr. 31, ein Detail der Stirnwand gegen den Platz (2. Stock).

Abb. 11: Vyšší Brod/Hohenfurt. Haus Konskr. - Nr. 31, die Hofstirnwand des Hauptgebäudes (alle Aufnahmen und Zeichnungen der Autor).

(Übersetzung J. Kroupová)

PIETA V KOSTELE SV. DUCHA NA STARÉM MĚSTĚ PRAŽSKÉM

LUDMILA KVAPILOVÁ

Príspevek se nově a podrobněji zabývá sousoším piety v kostele sv. Ducha, které bylo doposud v uměleckohistorické literatuře zmiňováno pouze okrajově. Přehodnocuje starší názory a pietu nově datuje. Formální rozbor sochy a možná srovnání se pokouší objasnit její význam ve vývoji českého sochařství kolem roku 1400.¹⁾

Tento unikátní kus, ke kterému budeme mezi dochovanými gotickými pietami těžko hledat přímé analogie, si zasluhuje více pozornosti. A. Kutal ji přiřadil spolu se svatojiřskou k pietám horizontálního typu, navazující na br-